

Miten teen käytännössä vihreän kilpailutuksen?

Esimerkkeinä huonekalut ja paperi

*Vihreät hankinnat haltuun –seminaari
Kuntatalo, Helsinki*

Esityksen teemoja

- Hansel Oy lyhyesti
- Ympäristöasioiden huomiointi julkisissa hankinnoissa
- tiedonlähteitä
- Case: Toimistokalusteet
- Case: Paperi

Hansel Oy

Valtion yhteishankintayksikkö

Toiminnan tavoite

- Yhtiö kilpailuttaa ja ylläpitää valtionhallinnolle puitejärjestelyjä tuotteista ja palveluista
- Hansel Oy:n asiakkaat voivat tehdä hankintoja liittymällä puitejärjestelyihin
- Yhtiön tavoite on lisätä tehokkuutta valtion hankintatoimeen ja tuottaa valtiolle säästöjä

Luotettava kumppani

- Hansel Oy on voittoa tavoittelematon valtionyhtiö, joka toimii valtiovarainministeriön ohjauksessa
- Yhteishankintayksikön tehtävät on määritelty julkisia hankintoja koskevassa lainsäädännössä
- Hansel on 55 henkilön asiantuntijaorganisaatio

Ympäristöasioiden huomiointi julkisissa hankinnoissa - tiedonlähteitä

Ympäristöasioiden huomioiminen julkisissa hankinnoissa

- Julkisia hankintoja säätelee hankintalaki, mikä mahdollistaa ympäristöasioiden huomioimisen, mutta asettaa samalla haasteita.
- Hankinnoissa huomioitava monia asioita; mihin painopiste tulisi asettaa
- Toisinaan ei ole riittävästi tarjontaa ja markkinat puuttuvat
- Ympäristömerkkiä ei voi suoraan vaatia; merkin saamisen edellytykset on purettava auki ja vaadittava niiden täyttymistä
 - Asiantuntemusta vaativaa
 - Myös sopimusaikainen seuranta

Ympäristöasioiden huomioiminen julkisissa hankinnoissa

- Ympäristöasioiden tulee aina liittyä suoraan hankinnan kohteeseen
- Esim: Tiedot ympäristömerkkien kriteereistä tavarahankinnassa:
 - *"Ympäristömerkkien kriteereistä otetaan huomioon vain tuotteiden ominaisuuksiin liittyvät vaatimukset. Kriteereillä ei tarkoiteta ympäristömerkkien vaatimusten sisältämiä tarjoajan ympäristönhallintamenettelyihin, ympäristöjärjestelmiin, laadunvarmistukseen ja viranomais määräyksiin liittyviä vaatimuksia."*
- Palveluhankinnassa on haastavampaa määritellä, mitkä ympäristöasiat liittyvät suoraan hankittavaan palveluun

Ympäristöasioiden huomioiminen julkisissa hankinnoissa

- Ympäristöasiat kannattaa ottaa pohdintaan aivan alusta alkaen, jo hankintatarpeen arvioinnista
- Kohdat, joiden osalta ympäristöasioita voidaan miettiä:

Hyödyllisiä työkaluja ja tiedonlähteitä

- Euroopan komission GPP Training Toolkit
 - http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm
- Euroopan ympäristömerkki (EU-kukka)
 - <http://www.eco-label.com/finnish/>
- Pohjoismainen ympäristömerkki (Joutsenmerkki)
 - <http://www.ymparistomerkki.fi/>
- Blue Angel –ympäristömerkki
 - <http://www.blauer-engel.de/en/index.php>

Hyödyllisiä työkaluja ja tiedonlähteitä

- WWF:n opas vastuullisen paperin hankintaan

- http://www.wwf.fi/ymparisto/metsat/paperiteollisuus/paperin_ostajan_opas.html

- Suomen FSC-yhdistys

- <http://finland.fsc.org/index.html>

- PEFC Suomi

- <http://www.pefc.fi/pages/fi/etusivu.php>

Case: Toimistokalusteet

Kalusteiden merkittävimmät ympäristövaikutukset ja julkisten hankintojen lähestymistapa

Vaikutus

Kestävän kehityksen periaatteiden vastaisen metsänhoidon ja laittomien hakkuiden aiheuttama biologisen monimuotoisuuden katoaminen sekä maaperän eroosio ja pilaantuminen

Kaivostoiminnan vaikutukset maisemaan

Luonnonvarojen köyhdyttäminen uusiutumattomien luonnonvarojen, kuten metallien ja/tai muovin valmistuksessa tarvittavan öljyn/maakaasun käytön seurauksena

Monien materiaalien tuotannossa käytettävän energian tuotannon aiheuttamat hiilidioksidi- ja muut päästöt

Lähestymistapa

Puutavara hankitaan laillisesti ja kestävän kehityksen mukaisesti hoidetuista metsistä

Käytetään materiaaleja, jotka on osittain tai kokonaan valmistettu kierrätetyistä ja/tai uusiutuvista materiaaleista (kuten puusta)

LÄHDE: GPP Training Toolkit
http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/furniture_GPP_product_sheet_fi.pdf

Kalusteiden merkittävimmät ympäristövaikutukset ja julkisten hankintojen lähestymistapa

Vaikutus

Pinta- ja pohjavesien rehevöityminen tuotannossa vapautuvien vaarallisten aineiden käytön, haihtuvien orgaanisten yhdisteiden käytön tai hävittämisen ja orgaanisten liuottimien käytön seurauksena

Jätteet ja pakkausjätteet, joita syntyy kalusteiden pakkauksista ja kalusteiden liian aikaisin tapahtuvan uusimisen seurauksena, kun kalusteiden korjaamiseen on puutteelliset mahdollisuudet, tai kun kalusteiden kestävyys tai ergonomia on heikko, tai ne sopivat käyttötarkoitukseensa huonosti.

Lähestymistapa

Rajoitetaan orgaanisten liuottimien ja päästöjä aiheuttavien haihtuvien orgaanisten yhdisteiden osuutta tuotteissa, liimoissa ja pintakäsittelyaineissa

Vältetään tiettyjä vaarallisia aineita materiaalien tuotannossa ja pintakäsittelyissä

Varmistetaan pakkausmateriaalien ja kalusteiden osien kierrätettävyys ja lajiteltavuus sekä uusiutuviin raaka-aineisiin perustuvien pakkausmateriaalien käyttö

Hankitaan kestäviä, tarkoitukseen sopivia, ergonomisia, helposti purettavia, korjattavia ja kierrätettäviä kalusteita

LÄHDE: GPP Training Toolkit
http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/furniture_GPP_product_sheet_fi.pdf

Ympäristöasioiden huomioiminen toimistokalusteiden puitekilpailutuksessa

- Ympäristövaatimusten tiedonlähteenä oli Euroopan komission GPP Training Toolkit
- Tekninen vuoropuhelu
- Teknisessä vuoropuhelussa lähdettiin selvittämään, mitkä ympäristövaatimukset olisivat riittävän tiukat, mutta ei tarjoajia syrjivät
- Vaatimusten sovittaminen osoittautui erittäin haasteelliseksi pitkien alihankintaketjujen vuoksi
- Linjamuutos
- Päätettiin jakaa kilpailutus kahteen kilpailutusalueeseen:
 - Kilpailutusalue 1: Kalusteet
 - Kilpailutusalue 2: Ympäristöä säästävät kalusteet (ekokalusteet)

Ympäristöasioiden huomioiminen toimistokalusteiden puitekilpailutuksessa

Kilpailutusalue 1: Kalusteet

Mukana 12 ympäristövaatimusta

- Käyttö (1)
- Puun ja puupohjaisten levyjen vaatimukset (1)
- Muoviosat (2)
- Metalliosien pinnoitteet (1)
- Tekstiilit (4)
- Pakkausmateriaalit (3)

Kilpailutusalue 2: Ekokalusteet

Mukana 20 ympäristövaatimusta

- Käyttö (1)
- Puun vaatimukset (2)
- Puupohjaisten levyjen vaatimukset (2)
- Muoviosat (3)
- Puun, puupohjaisten materiaalien ja metalliosien pinnoitteet (2)
- Polyuretaani (1)
- Tekstiilit (5)
- Pakkausmateriaalit (4)

Kilpailutusalue 1: Kalusteet

Käyttö

- Tuotteesta on oltava helposti saatavilla suomenkielinen käyttöohje, johon sisältyy tuotteen puhdistus- ja ylläpito-ohje sekä erityisohjeet eri materiaaleille.

Puun ja puupohjaisten levyjen vaatimukset

- Tarjoajan on pyrittävä edistämään tuotteissaan käytettävän puumateriaalin ja puupohjaisten levyjen raaka-aineiden alkuperän jäljitettävyyttä. Siltä osin, kun käytettävät puuraaka-aineet ovat jäljitettävissä, tarjoajan on varmistuttava siitä, että raaka-aineet eivät tule metsistä, joilla on korkea biologinen ja/tai sosiaalinen arvo.

Muoviosat

- Yli 50g muoviosissa tulee olla merkintä muovin kierrätyksestä.
 - **Muoviosat, joiden muotit on valmistettu ennen 1.2.2009:** Merkintä voi olla ISO 11469 tai vastaavan standardin mukainen merkintä, tai tarra, josta ilmenee muoviosan materiaali.
 - **Muoviosat, joiden muotit on valmistettu 1.2.2009 jälkeen:** Merkinnän tulee olla ISO 11469 tai vastaavan standardin mukainen. Tarra ei ole hyväksyttävä merkintätapa.
 - Merkintää EI tarvitse olla, mikäli se on tuotteen muodon tai esteettisten perusteiden vuoksi hankalaa. Tarjoajalla tulee kuitenkin olla tieto näiden osien kierrätettävyydestä ja kierrätettävyys on osoitettava Hanselin tai asiakkaan niin pyytäessä.
- PVC-muovi on kielletty, ellei sen käyttö ole osalle asetettujen vaatimusten vuoksi perusteltavissa. Perustelu tulee antaa Hanselin tai asiakkaan niin pyytäessä.

Metalliosien pinnoitteet

- (Vaatimus koskee metalliosia, joita on kalusteissa yli 5 paino-%)
- Lopputuotteen pinnoitteet eivät saa sisältää kuusiarvoista kromia (Kromi (VI)). Vaatimus ei koske kromausprosessia, mutta edellytyksenä on, että prosessissa käytetty vesi on suljetussa kierrossa, eikä kuusiarvoista kromia pääse veden tai ilman mukana ympäristöön.

Tekstiilit

(Vaatimukset koskevat vain istuinhuonekaluja)

- Tekstiilien kulutuskestävyyden tulee olla vähintään 50 000 Martindalea.
- Tekstiilien nyppyyntymättömyyskertoimen tulee olla vähintään 4.
- Tekstiilien värinpitävyyden kuivahankauksessa tulee olla vähintään tasolla 4. Vaatimus ei koske valkoisia tuotteita.
- Verhoilukankaiden tulee täyttää paloturvallisuuden osalta standardien EN 1021-1 ja EN 1021-2 vaatimukset.

Pakkausmateriaalit

- Tarjoajan on vastaanotettava tuotteiden pakkausmateriaalit ja toimitettava kierrätettävät materiaalit asianmukaiseen kierrätykseen, mikäli pakkausten purkaminen tapahtuu kalusteiden toimituksen ja asennuksen yhteydessä.
- Pakkausmateriaalien on oltava sellaisia, että asiakas pystyy ilman erityistyökaluja erottelemaan kierrätettävät pakkausmateriaalit kierrätystä varten, mikäli pakkausten purku tapahtuu asiakkaan toimesta.
- Tarjoaja on sitoutunut pakkausjätteiden hyötykäyttöveloitteen toteutumiseen.

Kilpailutusalue 2: Ympäristöä säästävät kalusteet (ekokalusteet)

Käyttö

- Tuotteesta on oltava helposti saatavilla suomenkielinen käyttöohje, johon sisältyy tuotteen puhdistus- ja ylläpito-ohje sekä erityisohjeet eri materiaaleille.

Puun vaatimukset

- Tarjoajan on kyettävä seuraamaan kaiken puutavaran alkuperää. Tarjoajan on varmistuttava siitä, että raaka-aineet eivät tule metsistä, joilla on korkea biologinen ja/tai sosiaalinen arvo .
- Vähintään 70 % puumateriaalista on tultava metsistä, joiden hoito on todistetusti kestävän metsänhoidon periaatteiden ja toimien mukaisia.

Puupohjaisten levyjen vaatimukset

- Tarjoajan on varmistuttava siitä, että raaka-aineet eivät tule metsistä, joilla on korkea biologinen ja/tai sosiaalinen arvo .
- Vähintään 70 % puupohjaisten levyjen materiaalista on tultava metsistä, joiden hoito on todistetusti kestävän metsänhoidon periaatteiden ja toimien mukaisia.

Muoviosat

- Yli 50g muoviosissa tulee olla merkintä muovin kierrätyksestä.
 - **Muoviosat, joiden muotit on valmistettu ennen vuotta 2000:** Merkintä voi olla ISO 11469 tai vastaavan mukainen merkintä tai tarra, josta ilmenee muoviosan materiaali.
 - **Muoviosat, joiden muotit on valmistettu vuonna 2000 tai sen jälkeen:** Merkinnän tulee olla ISO 11469 tai vastaavan standardin mukainen. Tarra ei ole hyväksyttävä merkintätapa.
 - Merkintää EI tarvitse olla, mikäli se on tuotteen muodon tai esteettisten perusteiden vuoksi hankalaa. Tarjoajalla tulee kuitenkin olla tieto näiden osien kierrätettävyydestä ja kierrätettävyys on osoitettava Hanselin tai asiakkaan niin pyytäessä.
- PVC-muovi on kielletty, ellei sen käyttö ole osalle asetettujen vaatimusten vuoksi perusteltavissa. Perustelu tulee antaa Hanselin tai asiakkaan niin pyytäessä.
- Muoveihin ei saa aktiivisesti lisätä:
 - aineita, joissa on lyijyä, kadmiumia tai elohopeaa, niiden yhdisteitä tai tinaorgaanisia yhdisteitä
 - halogenoituja orgaanisia yhdisteitä
 - ftalaatteja.

Puun, puupohjaisten materiaalien ja metalliosien pinnoitteet

(Vaatimus koskee puuta, puupohjaisia materiaaleja ja metalliosia, joita on kalusteissa yli 5 paino-%)

- Puun, puupohjaisten materiaalien ja metalliosien pinnoitteet eivät saa sisältää aineita, jotka on luokiteltu Direktiivissä 1999/45/EC karsinogeenisiksi (R40, R45, R49), haitallisiksi (R60, R61, R62, R63), mutageenisiksi (R46, R68), allergeenisiksi hengitettynä (R42) tai ympäristölle haitallisiksi (R50, R50/53, R51/53, R52, R52/53, R53).
- Lopputuotteen pinnoitteet ja kromausprosessi eivät saa sisältää kuusiainetta kromia (Kromi (VI)).

Polyuretaani

- Mahdollisen kalusteissa käytettävän polyuretaanivaahdon vaahdotusaineena ei saa käyttää CFC:tä, HCFC:tä, HFC:tä tai metyleenikloridia.

Tekstiilit

(Vaatimukset koskevat vain istuinhuonekaluja)

- Tekstiilien värjäyksessä ei saa käyttää atsoväriaineita, jotka voivat muodostaa syöpää aiheuttavia akryyliamiineja (ks. lista kielletyistä atsoväriaineista liitteen lopussa).
- Tekstiilien kulutuskestävyyden tulee olla vähintään 50 000 Martindalea.
- Tekstiilien nyppyyntymättömyyskertoimen tulee olla vähintään 4.
- Tekstiilien värinpitävyyden kuivahankauksessa tulee olla vähintään tasolla 4. Vaatimus ei koske valkoisia tuotteita.
- Verhoilukankaiden tulee täyttää paloturvallisuuden osalta standardien EN 1021-1 ja EN 1021-2 vaatimukset.

Pakkausmateriaalit

- Tarjoajan on vastaanotettava tuotteiden pakkausmateriaalit ja toimitettava kierrätettävät materiaalit asianmukaiseen kierrätykseen, mikäli pakkausten purkaminen tapahtuu kalusteiden toimituksen ja asennuksen yhteydessä.
- Pakkausmateriaalien on oltava sellaisia, että asiakas pystyy ilman erityistyökaluja erottelemaan kierrätettävät pakkausmateriaalit kierrätystä varten, mikäli pakkausten purku tapahtuu asiakkaan toimesta.
- Tarjoaja on sitoutunut pakkausjätteiden hyötykäyttövelvoitteen toteutumiseen (ei koske konsortiossa olevaa yritystä, jonka liikevaihto on alle 1 milj. euroa).
- Klooripitoisia muovimateriaaleja ei saa käyttää pakkausissa.

Toimistokalusteet

Miten huomioitu

- Hankinnan määrittelyssä on otettu huomioon tuotteita koskevat ympäristövaatimukset.
- Edellytettiin kierrätyspalvelua, lisäksi arvioitavana palveluna käytettyjen kalusteiden saatavuus.
- Tarjoajan soveltuvuusvaatimukseen ja laadun valvontaan liittyviä seikkoja huomioitu

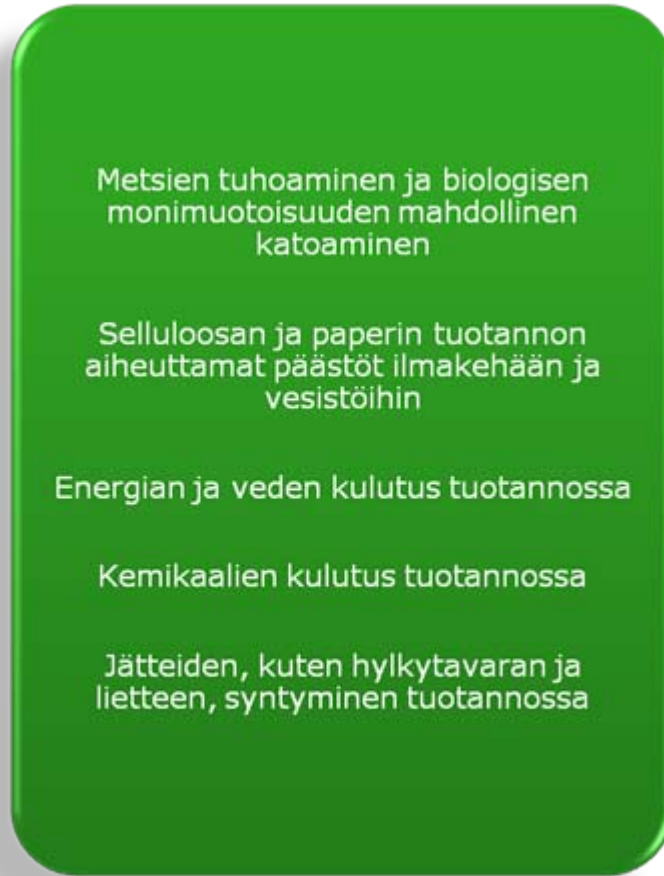
Vaikutukset

- Kalusteiden valmistuksesta ja käytöstä syntyvän ympäristörasituksen vähentäminen
- Kierrätyksen edistäminen ja kaatopaikalle päätyvän jätteen vähentäminen

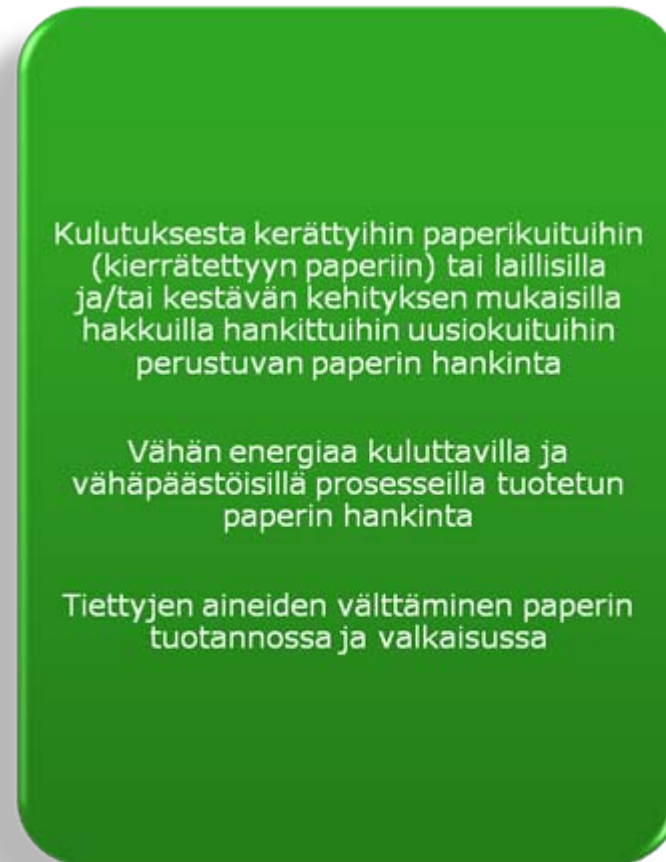
Case: Paperi

Paperin merkittävimmät ympäristövaikutukset ja julkisten hankintojen lähestymistapa

Vaikutus

Lähestymistapa

LÄHDE: GPP Training Toolkit
http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/paper_GPP_product_sheet_fi.pdf

Kierrätyskuidusta valmistettu paperi

Vaatimus 1:

- Paperin on oltava valmistettu pelkästään keräyspaperikuiduista. Keräyspaperikuituihin kuuluvat sekä kulutuksesta kerätyt paperikuidut (Post-Consumer) että valmistuksessa syntynyt hylkypaperi (Pre-Consumer). Kulutuksesta kerätyt kuidut voivat olla peräisin kuluttajilta, toimistoista, kirjapainoista, kirjansitomoista tai vastaavista.

Vaatimus 2:

- Paperin valmistuksessa ei saa käyttää alkuainekloorikaasua. Kokonaan ilman klooriyhdisteitä (TCF) valmistettu paperi hyväksytään myös.

Vaatimus 3:

- Paperin on oltava valmistettu pelkästään keräyspaperikuiduista niin, että siinä on vähintään 65 prosenttia kulutuksesta kerättyjä kuituja. Keräyspaperikuituihin kuuluvat sekä kulutuksesta kerätyt paperikuidut että valmistuksessa syntynyt hylkypaperi. Kulutuksesta kerätyt kuidut voivat olla peräisin kuluttajilta, toimistoista, kirjapainoista, kirjansitomoista tai vastaavista.

Kierrätyskuidusta tai neitseellisestä kuidusta valmistettu paperi

Vaatus 4:

- On täytettävä EU:n ympäristömerkin tai muun kansallisen tyyppin I ympäristömerkin ympäristönsuojelukriteerit, jotka suoranaisesti liittyvät paperin tuotantoon (muut kuin tehtaan johtamiskäytäntöihin liittyvät kriteerit). Täydelliset kriteerejä koskevat asiakirjat ovat saatavissa seuraavasta osoitteesta: EU:n ympäristömerkki:
http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/product/pg_copyingpaper_en.htm

Neitseellisestä kuidusta (ensiökuitu) valmistettu paperi

Vaatimus 5:

- Selluloosan valmistuksessa käytettävien puun ensiökuitujen on oltava peräisin laillisista lähteistä.

Vertailuperuste:

- Lisäpisteitä annetaan suhteessa selluloosan tuotannossa käytettävän sellaisen ensiökuitumateriaalin määrään, joka on todennetusti peräisin kestävän kehityksen periaatteiden ja toimenpiteiden mukaisesti hoidetuista metsistä, sillä edellytyksellä, että nämä kriteerit kuvaavat tuotetta ja ovat sen kannalta oleellisia.

Vaatimusten ja vertailuperusteen todentaminen

- Todentamiseen kelpaavat mm. tuotteelle myönnetty Joutsenmerkki, EU ympäristömerkki tai muu vastaava tyypin I ympäristömerkki
- Jos tuotteelle ei ole haettu/myönnetty merkkiä, vaatimusten täyttyminen voidaan todentaa myös muilla asianmukaisilla todisteilla, kuten valmistajan teknisten tietojen kansiolla tai tunnustetun elimen koestusraportilla
- Puun alkuperän todentamiseen käyvät esim.:
 - Ketjunhallinnan sertifikaatit puukuiduille, joille on myönnetty FSC- tai PEFC-sertifikaatti tai jokin muu vastaava todiste. Puutavaran laillinen alkuperä voidaan osoittaa myös käytössä olevalla jäljitysjärjestelmällä. Näillä vapaaehtoisilla järjestelmillä voi olla kolmannen osapuolen myöntämä sertifiointi, usein osana ISO 9000- ja/tai ISO 14000- tai EMAS-järjestelmää
 - Jos puutavara on peräisin maasta, joka on allekirjoittanut EU:n kanssa vapaaehtoisen kumppanuussopimuksen, FLEGT-lupa voi toimia todisteena laillisesta alkuperästä.
 - Sertifioimattomien kuitujen osalta tarjoajien on ilmoitettava puutavaran tyypit (puulajit), määrät ja alkuperä sekä todisteet laillisuudesta.

Kiitos!

Janne Liljavuori
Kilpailuttamiskonsultti
Ympäristö- ja Green Office -vastaava
Hansel Oy
Puh. 020 7444 216
Gsm: 040 7700 293
janne.liljavuori@hansel.fi